

berekend te zijn. Maar van geen enkele wetenschap geldt dat zóózeer als van de apologetiek. Wanneer zij zich uitvoerig verweerde tegen Manicheïsme, Nestorianisme, Socinianisme, zou zij veel kostelijke kracht verspillen. Zal zij inderdaad het leven dienen — en dat is toch het naaste doel van alle wetenschap — dan moet zij zich wapenen tegen de aanslagen, welke op den *huidigen* dag tegen het Gereformeerde dogma worden gepleegd. Het blijvende element mag wel niet uit haar worden weggenomen. Want er bestaat genealogisch verband tusschen oude en nieuwe dwalingen. En dat verband heeft zij op te sporen en aan te wijzen. Zij kan winst doen met de vroegere bestrijding der vijandige stelsels. Doch het wisselende element zal het van het blijvende winnen. Zij moet zich even vlug verplaatsen als de aanval. Zij heeft de tegenstanders te nemen, gelijk zij zich thans aan haar voordoen. Anders schiet zij haar wit voorbij.

Tevens is hiermee de verhouding tusschen dogmatiek en apologetiek bepaald. Neemt men de apologetiek als een thetische wetenschap, à la SCHLEIERMACHER, dan zit men met het onderscheid tusschen beide verlegen. Dan moet men de apologetiek als algemeene dogmatiek of dogmatische prolegomena in de dogmatiek incorporeeren, waardoor ze haar zelfstandigheid inboet.⁹⁸⁾ Of men moet haar als Prinzipienlehre, Fundamentaltheologie of filosofische dogmatiek aan de eigenlijke dogmatiek laten voorafgaan, waardoor deze weer haar zelfstandigheid verliest en de theologie afhankelijk gemaakt wordt van de wijsbegeerte, of ten diepste God van den mensch.⁹⁹⁾ Eerbiedigt men echter de apologetiek in haar natuur als antithetische wetenschap, zoo verdedigt zij wat de dogmatiek heeft uiteengezet en vindt zij derhalve na de dogmatiek haar encyclopaedische plaats.¹⁰⁰⁾

Ingewikkelder schijnt het vraagstuk van de verhouding tusschen apologetiek en *filosofie*. De apologetiek heeft, hoewel niet uitsluitend, dan toch voor een voornaam deel tegen filosofische stelsels kamp te voeren. En nu bestaat hierin de groote moeilijkheid: zal zij het pleit tot beslechting trachten te brengen op filosofisch of op theologisch terrein. In het eerste geval zal zij de beginselen van het Gereformeerde dogma in het filosofisch moeten vertalen, in het tweede de beginselen der filosofische systemen in het theologisch. Inderdaad werd dan ook wel de apologetiek opgedragen om wat door het dogma in kerkelijken,